

Elektronické spracovanie a prezentácia dokumentov

2023/2024

Základy typografie I

Tvorba elektronických dokumentov pomocou počítača predstavuje:

- prepis textových predlôh do digitálnej formy alebo ich úprava pomocou textových programov,
- prevedenie obrazových predlôh do digitálnej podoby (napr. pomocou skenera) alebo ich konverzia do vhodného formátu,
- úprava digitalizovaných obrazových predlôh pomocou grafických programov (retuš, výrez, úprava farieb ap.),
- tvorba grafiky pomocou grafických programov,
- stránková montáž (t. j. kompletizácia a štylizovanie všetkých textových a grafických prvkov do jedného celku pomocou sázacích, DTP, resp. prezentačných programov),
- kontrolná a záverečná tlač pri tlačovinách, resp. hárková montáž a vytvornie záverečného súboru pre priemyselnú tlač.

Typografická úprava

je také usporiadanie vzhľadu dokumentu, ktoré sa dá dosiahnuť pomocou nástrojov, ktoré má typograf alebo grafik k dispozícii (napr. druh a veľkosť písma, vzdialenosť riadkov, usporiadanie textu na strane, použitie obrázkov, tabuliek a iných doplnkových prvkov).

DTP (Desktop Publishing)

je súhrn technológií pre prípravu dokumentov k publikovaniu, a to vrátane všetkých predtlačových činností, ktoré sa kedysi spracovávali na špecializovaných pracoviskách:

- tlačenie dokumentov,
- tvorba elektronických dokumentov,
- prezentácia dokumentov,
- tvorba webových stránok ap.

Typografická úprava

je také usporiadanie vzhľadu dokumentu, ktoré sa dá dosiahnuť pomocou nástrojov, ktoré má typograf alebo grafik k dispozícii (napr. druh a veľkosť písma, vzdialenosť riadkov, usporiadanie textu na strane, použitie obrázkov, tabuliek a iných doplnkových prvkov).

DTP (Desktop Publishing)

je súhrn technológií pre prípravu dokumentov k publikovaniu, a to vrátane všetkých predtlačových činností, ktoré sa kedysi spracovávali na špecializovaných pracoviskách:

- tlačenie dokumentov,
- tvorba elektronických dokumentov,
- prezentácia dokumentov,
- tvorba webových stránok ap.

K súčasnému písmu vedie niekoľkotisícročná cesta od prvých primitívnych kresieb jaskynného človeka:

- **Mnemogramy** — jednoduché zárezy, šípky, uzlíky ap.
- **Piktogram** — obrazový prepis myšlienky, grafický symbol (neznamená slovo ani hlásky, má stále rovnaké znenie a nezávisí na jazyku).
- **Ideogram** — považuje sa za prvú skutočne písmovú sústavu (obrazový znak splýva so svojim slovným výrazom, značná zložitosť, veľké množstvo znakov).
- **Fonogram** — znaky písma, ktoré reprezentujú zvuk (fonéma) alebo skupinu zvukov (foném) (napr. písmo starého Egypta, ktoré sa vyvíjalo od hieroglyfov k hieratickému písmu — sústave pre 24 hlások, ale nepoužívali ju systematicky).

- **Fénická abeceda** — písmo má pevné poradie a jednotlivé písmená majú jednoduchú, navzájom odlišiteľnú geometrickú stavbu (nezávisť od pôvodne zobrazovanej skutočnosti),
klúčový význam pre vývoj nášho písma.
- **Grécka archaická abeceda** — vznikajú znaky pre samohlásky, upúšťa sa od písania sprava doľava (nadväzuje na fénickú abecedu).
- **Grécka klasická abeceda** — píše sa zľava doprava, dotvára sa 24 písmenová abeceda jasne tvarovaného geometrického charakteru (vyvinula sa z archaickej abecedy).
- **Latinská abeceda** — nerozlišuje veľké a malé písmená (veľká abeceda), všetky písmená sú rovnako vysoké, majú rovnako široké ťahy, stoja kolmo k účiariu (vytvorili Rimania, jej znaky sú dodnes platným vzorom našich verzáliek), **dovršuje vývoj nášho písma.**

Tlačové písmo

U nás sa bežne používa
latinkové písmo, arabské číslice a písmená gréckej abecedy.

- **Mínusky** [miniskuly] — malá abeceda.
- **Verzáľky** [majuskuly] — veľká abeceda.
- **Kapitálky** — verzáľky vo veľkosti strednej výšky písma.
- **Číslice** — matematické znaky nakreslené na výšku verzáľiek.
- **Duktus** — pomer hrúbky písma k výške písma.
- **Serif** — päťka písma.
- **Ligatúra** [zliatok] — grafický celok zložený z viacerých písmen, aby boli písmená lepšie čitateľné, napr. **fi** namiesto **fi**.

Tlačové písmo

U nás sa bežne používa
latinkové písmo, arabské číslice a písmená gréckej abecedy.

- **Mínusky** [miniskuly] — malá abeceda.
- **Verzáľky** [majuskuly] — veľká abeceda.
- **Kapitálky** — verzáľky vo veľkosti strednej výšky písma.
- **Číslice** — matematické znaky nakreslené na výšku verzáľiek.
- **Duktus** — pomer hrúbky písma k výške písma.
- **Serif** — päťka písma.
- **Ligatúra** [zliatok] — grafický celok zložený z viacerých písmen, aby boli písmená lepšie čitateľné, napr. **fi** namiesto **fí**.

Tlačové písma

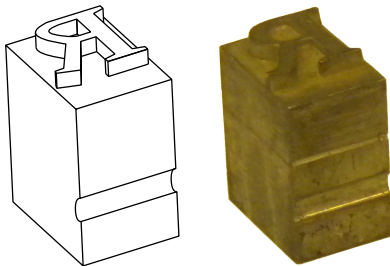
- **Rod písma** — rozsiahle skupiny písom s charakteristickými, kresbovo príbuznými znakmi do ktorých sa triedia typografické písma (napr. Grotesk, Antikva, Times).
- **Rodina písma** — súhrn písom toho istého rezu (základné obyčajné písmo, kurzíva, polotučné, tučné písmo, kapitálky...), vo všetkých veľkostných stupňoch.
- **Súprava písma** — jeden stupeň písma obsahujúci celú abecedu, číslice a interpunkčné znamienka (najmenšia jednotka písma).
- **Rez písma** — rozlišovanie písma podľa charakteristických znakov, hrúbky kresby, sklonu písma odvodeného od základného písma.

Tlačové písma

- **Typ písma** — konkrétne písmo charakteristickej kresby s vlastným názvom.
- **Stupeň písma** — veľkosť písma v typografických bodoch
- **Základné písmo** — stojaté písmo, obyčajné, normálne, vzpriamené (najbežnejší a najpoužívanější rez písma).
- **Kurzíva** — rez písma s miernym sklonom doprava (vyznačovacie písmo).
- **Vyznačovacie písmo** — polotučné, tučné, veľmi tučné, tenké, slabé, tučná kurzíva.
- **Elektronická kurzíva** — umelo zošikmené stojaté písmo.

Tlačové písmo

- **Kuželka** — stupeň písma v bodoch udáva jej rozmer, veľkosť písmového znaku na kuželke nazývame **svetlá výška písma** (je pre každé písmo iná, ale menšia ako kuželka), v podstate je to vzdialenosť medzi riadkami (pojem z klasickej typografie, kde písmový znak je odliaty na kovový hranolček, ktorý sa sádzal).

Tlačové písma

- **Písmový preklad** — vzdialenosť medzi jednotlivými riadkami.
- **Regleta** — jeden prázdny riadok.
- **Iniciálka** — začiatkové písmeno (v minulosti ozdobné písmeno dokresľované ručne, v súčasnosti často označuje prvú literu kapitoly s dvojnásobnou veľkosťou ako základný text).

Písmová osnova tlačového písma

Písmová osnova tlačového písma

je sústava vodorovných línií, ktoré vymedzujú priestor pre kresbu písmových znakov tlačového písma (určuje pomer miniskuly a majuskuly a pomer stredne vysokých písmen malej abecedy k ostatným písmenám).

ŠÍíížýtfph

1. Dolná doťažnica
2. Účiarie, základná doťažnica
3. Stredná doťažnica
4. Verzáková doťažnica
5. Horná doťažnica
6. Akcentová línia
7. Dolné indexové účiarie
8. Horné indexové účiarie

Písmová osnova tlačového písma

Písmová osnova tlačového písma

je sústava vodorovných línií, ktoré vymedzujú priestor pre kresbu písmových znakov tlačového písma (určuje pomer miniskuly a majuskuly a pomer stredne vysokých písmen malej abecedy k ostatným písmenám).

ŠÍíížýtfph

1

1. Dolná doťažnica
2. Účiarie, základná doťažnica
3. Stredná doťažnica
4. Verzálková doťažnica
5. Horná doťažnica
6. Akcentová línia
7. Dolné indexové účiarie
8. Horné indexové účiarie

Písmová osnova tlačového písma

Písmová osnova tlačového písma

je sústava vodorovných línií, ktoré vymedzujú priestor pre kresbu písmových znakov tlačového písma (určuje pomer miniskuly a majuskuly a pomer stredne vysokých písmen malej abecedy k ostatným písmenám).

1. Dolná doťažnica 2. Účiarie, základná doťažnica 3. Stredná doťažnica
4. Verzálková doťažnica 5. Horná doťažnica 6. Akcentová línia
7. Dolné indexové účiarie 8. Horné indexové účiarie

Písmová osnova tlačového písma

Písmová osnova tlačového písma

je sústava vodorovných línií, ktoré vymedzujú priestor pre kresbu písmových znakov tlačového písma (určuje pomer miniskuly a majuskuly a pomer stredne vysokých písmen malej abecedy k ostatným písmenám).

1. Dolná doťažnica
2. Účiarie, základná doťažnica
3. Stredná doťažnica
4. Verzálková doťažnica
5. Horná doťažnica
6. Akcentová línia
7. Dolné indexové účiarie
8. Horné indexové účiarie

Písmová osnova tlačového písma

Písmová osnova tlačového písma

je sústava vodorovných línií, ktoré vymedzujú priestor pre kresbu písmových znakov tlačového písma (určuje pomer miniskuly a majuskuly a pomer stredne vysokých písmen malej abecedy k ostatným písmenám).

1. Dolná doťažnica
2. Účiarie, základná doťažnica
3. Stredná doťažnica
4. Verzáková doťažnica
5. Horná doťažnica
6. Akcentová línia
7. Dolné indexové účiarie
8. Horné indexové účiarie

Písmová osnova tlačového písma

Písmová osnova tlačového písma

je sústava vodorovných línií, ktoré vymedzujú priestor pre kresbu písmových znakov tlačového písma (určuje pomer miniskuly a majuskuly a pomer stredne vysokých písmen malej abecedy k ostatným písmenám).

1. Dolná doťažnica
2. Účiarie, základná doťažnica
3. Stredná doťažnica
4. Verzáková doťažnica
5. Horná doťažnica
6. Akcentová línia
7. Dolné indexové účiarie
8. Horné indexové účiarie

Písmová osnova tlačového písma

Písmová osnova tlačového písma

je sústava vodorovných línií, ktoré vymedzujú priestor pre kresbu písmových znakov tlačového písma (určuje pomer miniskuly a majuskuly a pomer stredne vysokých písmen malej abecedy k ostatným písmenám).

1. Dolná doťažnica
2. Účiarie, základná doťažnica
3. Stredná doťažnica
4. Verzáková doťažnica
5. Horná doťažnica
6. Akcentová línia
7. Dolné indexové účiarie
8. Horné indexové účiarie

Písmová osnova tlačového písma

Písmová osnova tlačového písma

je sústava vodorovných línií, ktoré vymedzujú priestor pre kresbu písmových znakov tlačového písma (určuje pomer miniskuly a majuskuly a pomer stredne vysokých písmen malej abecedy k ostatným písmenám).

1. Dolná doťažnica
2. Účiarie, základná doťažnica
3. Stredná doťažnica
4. Verzáľková doťažnica
5. Horná doťažnica
6. Akcentová línia
7. Dolné indexové účiarie
8. Horné indexové účiarie

Písmová osnova tlačového písma

Písmová osnova tlačového písma

je sústava vodorovných línií, ktoré vymedzujú priestor pre kresbu písmových znakov tlačového písma (určuje pomer miniskuly a majuskuly a pomer stredne vysokých písmen malej abecedy k ostatným písmenám).

1. Dolná doťažnica
2. Účiarie, základná doťažnica
3. Stredná doťažnica
4. Verzáková doťažnica
5. Horná doťažnica
6. Akcentová línia
7. Dolné indexové účiarie
8. Horné indexové účiarie

Písmová osnova tlačového písma

Písmová osnova tlačového písma

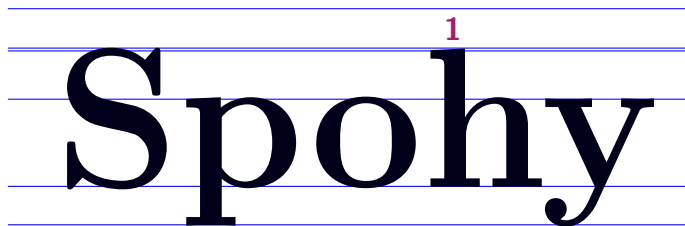
je sústava vodorovných línií, ktoré vymedzujú priestor pre kresbu písmových znakov tlačového písma (určuje pomer miniskuly a majuskuly a pomer stredne vysokých písmen malej abecedy k ostatným písmenám).

1. Dolná doťažnica
2. Účiarie, základná doťažnica
3. Stredná doťažnica
4. Verzáková doťažnica
5. Horná doťažnica
6. Akcentová línia
7. Dolné indexové účiarie
8. Horné indexové účiarie

Spohy

Písmová osnova tlačového písma

1. Horný doťah 2. Dolný doťah
3. Horný preťah 4. Stredný preťah 5. Základný preťah 6. Dolný preťah
v. Stredná výška písma

Písmová osnova tlačového písma

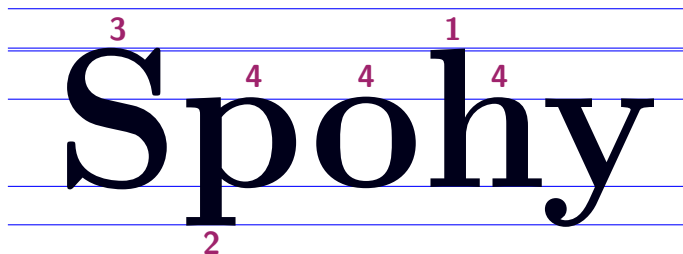
1. Horný doťah 2. Dolný doťah
3. Horný preťah 4. Stredný preťah 5. Základný preťah 6. Dolný preťah
v. Stredná výška písma

Písmová osnova tlačového písma

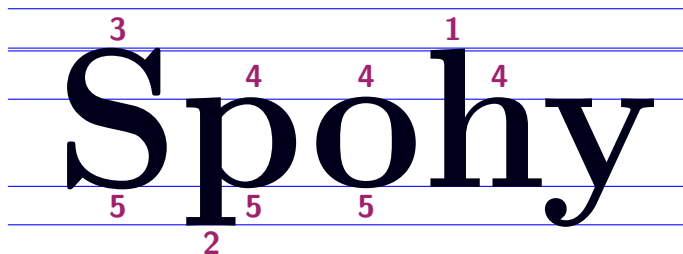
1. Horný dotah 2. Dolný dotah
3. Horný pretah 4. Stredný pretah 5. Základný pretah 6. Dolný pretah
v. Stredná výška písma

Písmová osnova tlačového písma

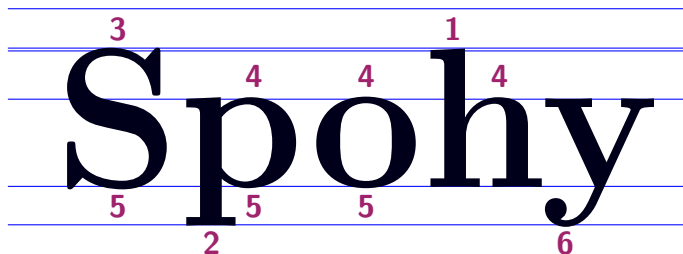
1. Horný dotah 2. Dolný dotah
3. Horný preťah 4. Stredný preťah 5. Základný preťah 6. Dolný preťah
v. Stredná výška písma

Písmová osnova tlačového písma

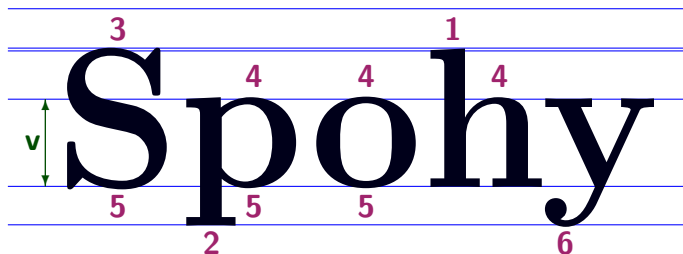
1. Horný dotah 2. Dolný dotah
3. Horný preťah 4. Stredný preťah 5. Základný preťah 6. Dolný preťah
v. Stredná výška písma

Písmová osnova tlačového písma

1. Horný doťah 2. Dolný doťah
3. Horný preťah 4. Stredný preťah 5. Základný preťah 6. Dolný preťah
v. Stredná výška písma

Písmová osnova tlačového písma

1. Horný doťah 2. Dolný doťah
3. Horný preťah 4. Stredný preťah 5. Základný preťah 6. Dolný preťah
v. Stredná výška písma

Písmová osnova tlačového písma

- **Dolná doťažnica** — ukončenie zvislých písmových ťahov pre písmená malej abecedy **g, j, p, q, y**.
- **Účiarie** — pomyselná čiara, na ktorej ležia písmená.
- **Stredná doťažnica** — vymedzuje písmená malej abecedy **a, c, e, i, m, n, o, r, s, u, v, w, x, z**.
- **Horná doťažnica** — ukončuje ťah písmen malej abecedy **b, d, f, h, k, l, t** (nemusí ukončovať veľkú abecedu).
- **Akcentová línia** — určuje postavenie akcentov, ktoré sú súčasťou písma (písmená s horným doťahom sa predlžujú až po hornú linku osnovy, verzálky sa stavajú nižšie po verzáľkovú doťažnicu).
- **Horné a dolné doťahy** — podstatný vplyv na celkovú čitateľnosť.
- **Pätky** — dokončujú obraz písma (môžu byť kolmé, šikmé, podľa kresby spojenej so základnými ťahmi sa písme presne združujú do skupín).

Písmová osnova tlačového písma

- **Rozvrhnutie písmovej osnovy určuje charakter písma.**

Každé písmo má vlastnú, charakteristickú, osobitú písmovú osnovu.

Vzájomný pomer strednej výšky písma a horných, resp. dolných doťahov ovplyvňuje čitateľnosť písma.

Väčšia stredná výška písma a kratšie dolné a horné doťahy zaručujú vyššiu čitateľnosť aj menších stupňov písom, pretože sa pri tlači tieto ťahy nezlievajú.

Praktický obraz o čitateľnosti písma získame aj prekrytím hornej, resp. dolnej polovice textu.

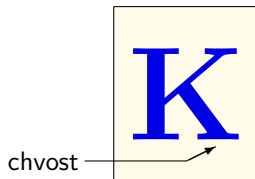
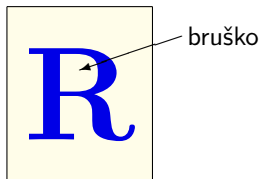
DDATICI AIIA

BRATISLAVA

BRATISLAVA

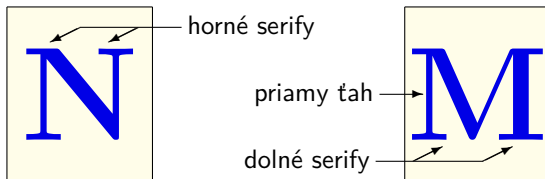
Konštrukčné časti litier

- **Bruško písmena** — oválny až kruhový ťah písmena, spravidla s drienkom písmena.
- **Chvost písmena** — výbehový ťah mínusiek **j, r, y** a verzáliek **K, R**, ap.

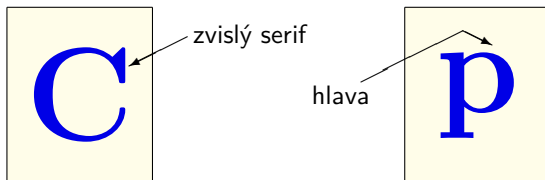
Konštrukčné časti litier

- **Horný serif** — vodorovné zakončenie ťahu písmena **M**, **N**, **H**, **K**, ap. v hornej časti litery.
- **Dolný serif** — vodorovné zakončenie ťahu písmena **M**, **N**, **H**, **K**, ap. v dolnej časti litery.
- **Priamy ťah** — zvislý alebo šikmý driek písmena, na ktorý obyčajne nadväzujú oblé ťahy, výbehy, nábehy ap.

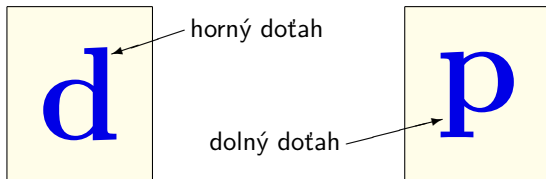
Konštrukčné časti litier

- **Zvislý serif** — zvislé zakončenie oblých ťahov písmen **C, G, S**.
- **Hlava písmena** — zvislé zakončenie drieku písmen **d, t, p**, ap.

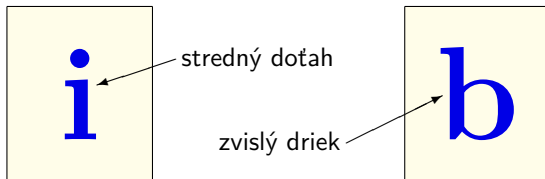
Konštrukčné časti litier

- **Horný doťah** — ťah písmena dosahujúci k hornej doťahnici **d, b, k, l, h**, ap.
- **Dolný doťah** — ťah písmena dosahujúci k dolnej doťahnici **p, q**, ap.

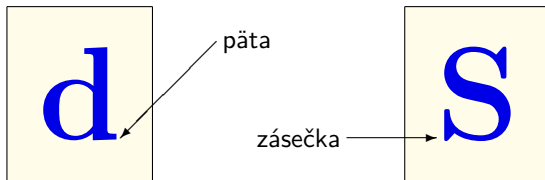
Konštrukčné časti litier

- **Stredný doťah** — ťah písmena dosahujúci k strednej doťahnici **i, j, m, n, p, r, u**, ap.
- **Zvislý driel** — hlavný driel písmena **b, d, h**, ap.

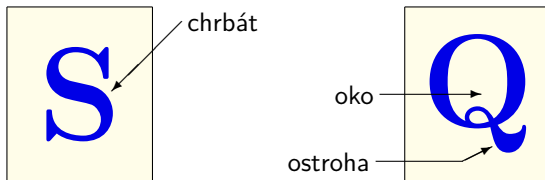
Konštrukčné časti litier

- **Päta písmena** — kresbové zakončenie drieku písmena **a, b, d, u**, ap., resp. spodná plocha nohy písmena.
- **Zásečka** — zvislé zakončenie ťahu písmena **C, S**, ap. v hornej aj dolnej časti.

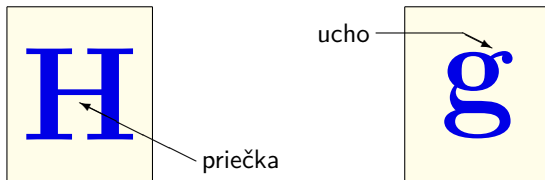
Konštrukčné časti litier

- **Chrbát písmena** — hlavný oblý ťah písmena **S**, ap. tvoriaci jeho chrbticu.
- **Ostroha písmena** — spravidla zakrivený šikmý ťah písmena **Q**, ap.
- **Oko písmena** — uzavretý oválny alebo kruhový ťah písmena **O**, **g**, ap., nie je spojený s drienkom písmena.

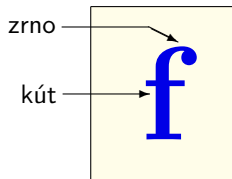
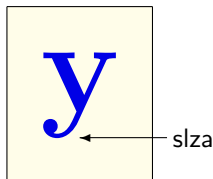
Konštrukčné časti litier

- **Priečka písmena** — priečný ťah písmena **e, f, t, A, H**, ap.
- **Ucho písmena** — výbehový ťah písmena **g**, v hornej časti, v dolnej časti je slučka, ktorá uzatvára ťah.
- **Oblý ťah písmena** — ťah písmena tvoriaci oko, nábeh, výbeh alebo iný oblý tvar spravidla nadväzujúci na driel.

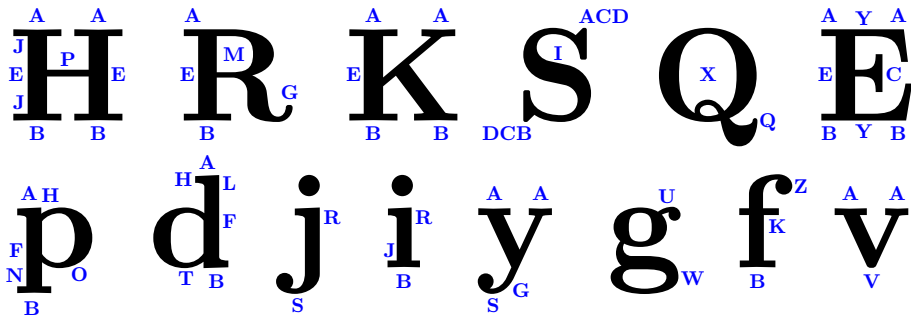

Konštrukčné časti litier

- **Slza písmena** — zakončenie výbehu v tvare slzy, napr. **j**, **y**.
- **Zrno písmena** — zakončenie výbehu v tvare zrna s kútom, napr. **f**.
- **Kút písmena** — uhol, ktorý vzniká kolmým krížením dvoch ťahov alebo prvkov písmen **f**, **t**, ap.

Konštrukčné časti litier

A. Horný serif. **B.** Dolný serif. **C.** Zvislý serif. **D.** Zásečka.

E. Priamy ťah. **F.** Zvislý driek. **G.** chvost. **H.** Hlava. **I.** Chrbát. **J.** Nábeh.

K. Kút. **L.** Horný doťah. **M.** Bruško. **N.** Dolný doťah. **O.** Oblý doťah.

P. Priečka. **Q.** Ostroha. **R.** Stredný doťah. **S.** Slza. **T.** Päta. **U.** Ucho.

V. Vrchol. **W.** Slučka. **X.** Oko. **Y.** Rameno. **Z.** Zrno.